

Nagy Sarolta

Ügynök-kérdés 2008-ban

(Beszélgetésindító előadás)

Az az érzésünk, hogy mára túllépett ezen a témán a történelem. Mintha elkéstünk volna vele... Ami annak idején, húsz vagy több évvel ezelőtt még hátborzongató volt, ma leperreg rólunk, s hajlamosak vagyunk azt mondani: „Na és?!” A 21. század megannyi katasztrófája és közvetlenül a mi népünket érintő társadalmi küzdelmek közepette egyre törpülni látszik a diktatúra rémsége, amit az idő is napról-napra szűrkit.

De lehet-e feldolgozatlanul hagyni a múltat, főként, ha az olyan mélyen elevenünkbe vág, és – elismerjük vagy nem, de – meghatározza jelenünket?!

„Nincs mentség” – mondta Farkas Vladimir, aki a hajdani hatalmi elitből egyedülként vállalta nyilvánosan múltjának szégyenét.

Lehet-e mentsége annak,

- aki „testvérként” segédkezett egyházi emberek és csoportok elszigetelésében és lejáratásában!?
- aki Kitergette az egyház személyi ügyeit, aki hangulatjelentéseket adott, és aki a párt szempontjából minősítette kollégáit jónak vagy rossznak (ÁBTL M-37.277)?!
- akinek nemcsak feladatát, de még magatartását és hangnemét is a tartó tiszt írhatta elő!? Például: „Az ügynök magatartása legyen hivatalos”, vagy éppen „mutasson jóindulatot”, a lelkészkonferencián „ne a kérdezősködés, hanem a csoportosulások megfigyelése, felszólalások, programon kívüli beszélgetések megfigyelése legyen a módszere, rögzítse az elhangzó véleményeket” (ÁBTL M-25801), „látogassa meg lelkész kollégáit információgyűjtés céljából”, sőt még egykori professzorát is, és adjon róla jelentést (ÁBTL M-39674);
- aki jelentette, kik szólaltak fel az evangélizációkon!?
- aki jelentéseivel a filléres kongruától ütötte el a megélhetés szintje alatt vegetáló szolgatársait?! Gyermekek vére kiált ellenük az égbe! (BKMÖL XXIII. 2/g 1.d)
- aki helyszínrajzot készített lelkész kollégájának parókiájáról, a lakrészek rendeltetéséről, a bútorok elhelyezéséről, hogy a titkos házkutatás lehetőségét előkészítse, és a parókián zajló beszélgetések lehallgatását megkönnyítse (ÁBTL M-25801) – s tette mindezt úgy, hogy semmitmondó ürüggyel egy éjszakára igénybe vette a lelkészcsalád vendégszeretét?!
- aki a Debreceni Kollégiumról pontos leírást adott: a ki és bejárás rendjéről, a teherforgalomról, a kapuszolgálatról, a Kollégiumban lakó diákokról, családokról, a lakások fekvéséről, a lakónyilvántartó könyv vezetőjéről, az irodák számáról, funkciójáról, hogy ezáltal megkönnyítse a belügyi szervek „technikai beépülését”?! (ÁBTL M 39556/1)
- aki figyelemmel kísérte az 1956-os forradalom kerek évfordulóival kapcsolatos megnyilvánulásokat éppúgy, mint a március 15-eket?!
- aki a Zsinatról gondosan továbbította a pénzügyi kimutatásokat?!
- aki a kiutazó és beutazó egyházi emberek pontos névsorát kéthetente továbbította a belügyi szerveknek?!

- aki az egyház külügyi tervét indigóval készítette, hogy egy példány a Szolgálatoknak is jusson?!
- aki külföldi testvéregyházakba politikai küldetéssel beépült?!
- aki az egyház évszázados erkölcsi tőkéjéből hasznot húzva, az egyház védernyője alatt, de pártmegbízatásból kitelepedett Németországba, Angliába, Ausztriába vagy az Egyesült Államokba, és onnan „operatív értékű tájékoztató anyagokat szolgáltatott”?!
- aki tippet adott a hatalomnak, hogyan lehet anyagiilag és politikailag rövid pórázon tartani az egész lelkesi kart?!
- aki elment a „légyottokra” a Kárpátia étterembe, presszóba, parkokba vagy a konspirációs lakásokra – miközben egyre bomlott az egyház belső megtartó ereje és külső társadalmi megbecsülése?!

Az egyén vétkes és a közösség erőtlensége szorosan összefügg. Kis kovász az egész tésztát megkeleszti (Gal 5,9).

Mi tehát a teendő?

Nincs más választásunk, mint a megbocsátás!

A megbocsátás mint stratégia! A megbocsátást tanította nekünk Jézus a Miatyánkban, erre figyelmeztet az adós szolga példázatával, ezt adta példaképpen, amikor a kereszten imádkozott: „Atyám, bocsáss meg nekik!”, erre emlékeztet az úrvacsora.

Amikor Jézus a kereszten önkéntes felvételére szólít, a másik bűnében való részesedést kéri a bűnbocsánat által! Amikor azt olvassuk, hogy „Egymás terhére hordozzátok, és így töltsétek be a Krisztus törvényét” (Gal 6,2), akkor az ige a bűnbocsánat közösségébe hív, ahol a testvér terhe „nemcsak annak külső sorsa, természete és hajlama, hanem a legvalószínűbb értelemben vett bűne. Másként nem tudom hordozni, mint azáltal, hogy megbocsátom neki Krisztus kereszti erejével, amelynek részesévé lettem... A bűnbocsánat a tanítványnak megparancsolt Krisztus-szenvedés” (D. Bonhoeffer: Követés. Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1996, Budapest, 42.) A bűnbocsánat által a másik életének része maradok, akkor is, ha vétkezett ellenem. A megbocsátás sokévtől és kovászként hat. Általa Isten országának ereje kerül a megtört közösségbe, a széttört emberi kapcsolatba. Megbocsátani annyi, mint nem lemondani a másiról. Megbocsátani annyi, mint felebarátnak maradni akkor is, ha vétkezett ellenem, többet adni, mint amennyit kaptam tőle.

Két ember kapcsolata a szövetség felől értelmezhető. Nemcsak a házasság és a testvérkapcsolat szövetsége létezik, hanem a test tagjainak mintájára működő egyháztagság szövetsége, sőt a felebaráti szövetség is. Amikor a vétkező fél hittársa/embertársa ellen vétkezik, a közöttük lévő szövetségi viszonyformát tagadja. A vétkező kilép az Isten adta, köteles felebaráti szövetségből, s ezáltal nemcsak embertársa, hanem Teremtőnk ellen is vétkezik. Amikor viszont az áldozat elszenved megrontóját, a vétkesnek éppen azt az esélyt adja meg, hogy az a szövetségben maradjon. „A szövetség a bocsánattal egyenértékű” (vö. Róm 11,27).

A vétkes és a vétkező sajátos életközösséget alkot. Az áldozat emberileg szólva joggal gyűlölhetheti besúgóját,

szenvédéseinek okozóját, de abban a pillanatban hozzá is köti magát a gyűlölet köteleivel. Egyetlen útja van annak, hogy szabad maradjon tőle: a megbocsátás.

Mi nem a megbocsátás?

- A megbocsátás *nem felejtés*. Az idő nem gyógyít! A mai tanácskozás jó példa erre. 18 év sem gyógyított. Az idő a megbocsátatlan bűnök törésvonalai mentén forgácsolja a közösség erejét.
- A megbocsátás nem elvakultság az igazsággal szemben. Éppen ellenkezőleg. *Aki megbocsát, az nemcsak az őt ért sérelmeken keresztül tudja szemlélni az igazságot. Önmagán és saját érdekein túl lévő valóságot is elismer. Összetettebbnek látja a világot, benne a másik embert is annál, minthogy bezárhatná saját ismeretébe. Aki megbocsát, annak van igazságérzete. Nem ostobaságból bocsát meg, éppen ellenkezőleg: az őt ért bántalmat azért érzi sérelemnek, mert van igazságérzete, de nem önmaga igazságát teszi meg végső normává. Minél árnyaltabban ismeri valaki az igazságot, annál kegyelmesebb.*
- A megbocsátás nem föltétlenül kölcsönös megbékélés, hanem az egyik fél válasza egy adott helyzetre. A megbocsátás lehet egyoldalú. A kibékülés az, amihez két ember kell.
- A megbocsátás nem egyfajta „megértés”: X. ügynök „sok jót is tett”, „nem ártott a jelentéseivel senkinek”, „nem jószántából tette, kényszerítették”, „az egyház túlélését segítette”, „végül is Júdásra is szükség volt”. A megbocsátás a súlyos sértés vagy igazságtalanság elismerése ellenére jelenik meg.

A megbocsátás folyamata (algoritmusa)

Lehet, hogy a pillanat törtrésze alatt is nagy horderejű változásokat véghezvinni tudó magyar mentalitásunktól (lásd Karácsony Sándor elméletét) idegen a bűnbocsánat folyamatának szinte a programozónyelv pontosságával körülírt meghatározása, de lehet, hogy hasznosítani tudunk belőle valamit, ezért végigtekintünk rajta.

A megbocsátás folyamata jól azonosítható lépésekből tevődik össze, amelyeket kiterjedt nemzetközi kutatásaik alapján Robert D. Enright és munkatársai az alábbiakban neveznek meg:

1. A sértett fél *pszichológiai védekezéseivel való szembesülés* (pl. tagadás, elfojtás), amelyekkel leplezte a fájdalmat, amelyet a sérelem okozott.
 - *Itt: Annak tisztázása, hogy miért nem beszéltünk eddig róla?*
 2. Szembesülés a haraggal, a napvilágra hozás bátorsága. Célja: ne melengessük a sérelmet.
 - *Itt: El kellene mondani, hogy milyen károkat okozott az ügynök-rendszer. Fórumot teremteni rá. „Kibeszélni”, hogy látható legyen: jogos az indulatunk!*
- 3-7.: *Pszichológiai kényelmetlenségek, amelyeket a sértett átél*
3. Esetenként *szégyen tudatosítása*.
 - *Itt: Tudatosítani, hogy milyen hátrányokat szenvedett az, egyház, az egyén az ügynökök miatt. Milyen szégyeneink vannak az ügynök-kérdéssel kapcsolatban? Milyen indulatok fűtöttek bennünket, mint potenciális vagy valós áldozatokat?*
 4. A *cathexis tudatosítása*, azaz annak tudatosítása, hogy a sérelem óriási érzelmi energiabefektetést igényel.
 - *Itt: Milyen személyes és egyházi tervek hiúsultak meg a besúgó hálózat által okozott lehangoltság, kedvvesztés miatt? Hogyan kötötte le figyelmünket, energiánkat? Milyen értelmetlen látszattevékenységekbe fulladtunk? Esetleg a szolgálat is csak alibi volt valamire, vagy nem örömmel végeztük azt?*
 5. A sértés *kognitív ismétlésének tudatosítása*, ugyanis a sértett folytonosan újrajátssza a sérelmet.
 - *Itt: Tudatosítani, hogy hányszor és hogyan játszottuk újra mentálisan a sérelmes helyzetet. Hogyan bénította tervező kedvünket, ötleteink érvényesítését, hogyan blokkolta a gondolkodást? Mi minden jóra lehetett volna használni időnket, tehetségünket, lehetőségeinket?*
 6. Annak a ténynek felvillantása, hogy a sértett *hasonlítgatja* magát a sértővel (annak szerencsésebb helyzetével).
 - *Itt: Előadni, milyen előnyei származtak az ügynöknek pusztán ügynök-voltából, és milyen hátrányai annak, aki egyenes gerincű maradt.*
 7. Egy lehetséges, megváltozott „*igazságos világnézet*” felvillantása.
 - *Itt: Az Isten országa erőteljesebb megjelenését, az egyház tovább építkezésének mikéntjét villantjuk fel. A megbocsátásra nevelés ragyogó alkalmát megláthatjuk benne, hiszen a megbocsátást elsősorban példákából, és nem könyvből tanulja meg a környezetünk és a következő nemzedék.*

– A megbocsátás nem egyenlő annak *hangoztatásával*, hogy „megbocsátok”. A megbocsátás *belső szabadon engedés*. Amikor II. János Pál megbocsátott merénylőjének, lelkiileg szabadon engedte, miközben az a börtönben maradt. Előfordulhat, hogy a vétkező bírói ítélet alatt marad, miközben a sértett már megbocsátott neki.

– A megbocsátás nem *közömbösség*, nem annak színlelése, hogy nem is lényeges az, ami történt. Szükséges a mély megbántottság elismerése. Ha *tagadjuk*, hogy megbántva érezzük magunkat, tagadjuk a megbocsátás szükségességét is. Ha nem vállaljuk annak elismerését, hogy érzékenyen érintett a dolog, az könnyen csökkenő önbecsüléshez vezethet és a személyes integrációt bomlasztja.

– A megbocsátás nem egyszerűen a harag *elfojtása*. A megbocsátás aktív cselekmény, és erő szükséges hozzá: küzdelem azért, hogy szabadon tudjuk engedni a másikat, miközben esetleg elismerjük, hogy még mindig fáj az, amit tett.

A megbocsátás sajátosan egyházi megoldás. A világ nem tudja utánozni. Ezzel szemben nincs érv, nincs fegyver. Ha bármilyen szándékból mutogatni kezdenék az egyházra: „ezek sem különbek”, „ez is ügynök volt, az is...” – a megbocsátás botránykövén mindez megtörik. Jogunk van megbocsátani az ellenünk vétkezőnek. A megbocsátásban megszűnik a kívülálló vádló hatalma a vétkező fölött. A megbocsátás pillanatától kezdve a vétkező érdeke, hogy világhosszra hozza önnön vétkeit. Ha ennek ellenére sem teszi, vére csak az ő kezéből kéretik számon, mert önmagát zárta ki a kegyelmi szövetségből.

8-10.: A helyzet változtatására helyeződik a hangsúly

8. A szív megváltozása, új lehetőségekkel való szembesülés, annak elismerése, hogy a régi stratégiák nem működnek. Mivel a megbocsátás általában intellektuális döntés, az értelmi tényezők lényeges elemek.

- Itt: Talán egyenként eljutottunk eddig, de mostanra megfogalmazódott az igény, és megszületett a bátorság arra, hogy tényleg akarjunk változtatni. A mögöttünk lévő két évtized azt bizonyítja, hogy úgy nem jó, ahogy eddig viszonyultunk az ügynök-kérdéshez: hogy ti. a szőnyeg alá akartuk söpörni. El kell határozni, hogy milyen utat választunk tovább!

9. Készség a megbocsátásra, mint lehetséges másik útnak a megbeszélése.

- Itt: Annak megvitatása, hogyan tovább a megbocsátás útján. A megbocsátás szándékának szem előtt tartásával: Bírói bizottság alakítása? Dokumentumok módszeres feltárása? Az ügynökök szembesítése a bírói bizottságokon önmagukkal, áldozataikkal? Külföldi pártatlan segítség kérése a helyzet tisztázásához, pl. a megbocsátással szakszerűen foglalkozó keresztyén emberek bevonása? Az ügynökök pozícióktól való megfosztásának kimondása határozott vagy határozatlan időre? Az őszinte bűnbánatnak, a megtérésnek jó próbája, ha valaki akkor is az egyház Ura szolgálatában marad, ha nem nyer rajta – lásd Péter újra odaszánását a szolgálatra, Pál apostol, a keresztség...
- Kérdés ennek még a fiakra való kiterjesztése is, hiszen az otthon levegőjével együtt szívták magukba a gondolkodási sémákat és a megoldási stratégiákat.
- A leleplezéssel járó megszégyenülést nem lehet megkerülni. A tékozló fiú, Péter, Dávid – valamennyien csak úgy élhették át a megbocsátás mélységeit és magasságait, hogy előbb lemondtak a szégyen takargatásáról. A bűnbocsánat ára a Bíró igazságos ítéletének való önkiszolgáltatás: „Igazad van, Uram, ha ítélsz” (lásd 51. zsoltár). Nem a mentségek, jogok és kifogások hangoztatása, hanem Istennek való önmegadás, amit adott esetben egy emberi testület képvisel. Hangsúlyozzuk: a leleplezés célja a bűnös megtartása, nem a kiközösítés. Így, a vétekekkel való szembesülés mélységében az ember megtalálhatja önmagát – miközben elveszíti önmagát.

10. Elköteleződés a megbocsátásra.

- Itt: Úrvacsora alkalmai? Ünnepeles, közös egyházi bűnvalló nyilatkozat, történelmi szakasz-lezárás, úrvacsorával?

11-15.: Átrendeződés, megbocsátás

11. Újrarendezés, a sértő fél viselkedésének elhelyezése annak környezetében (kontextusában), nem annyira azért, mert sajnálni kellene, hanem mert érteni akarjuk. A megbocsátás elhatározása, a bosszú feladásának jelei, jóllehet még teljes megbocsátás nem érzékelhető.

- Itt: A volt ügynökök lelkigondozása. Könyv megjelentetése.

12. Empátia a sértő féllel szemben; az értelmi átrendezés érzelmi vetülete.

- Itt: a volt ügynökök számára szolgálati területek kijelölése az egyházban.

13. A könyörületesség (érzületének) tudatosítása a sértő féllel szemben, a bocsánat mint ajándék.

- Itt: személyes melléállás, mint Pál mellett Barnabás. Figyelmesség.

14. A fájdalom elfogadása vagy a fájdalom „felszívódásának” elfogadása.

- Itt: Nem hánytorgatni föl minduntalan a múltat, hiszen ne csak ez az egy bűnünk volt. A testvériesség álarcába bújtatott önzés, irigység, áskálódás, házasságtörés, a másik leigázása, pszichikai erőszak stb. mind a bűnlajstromunkra írható. Azokat a maguk helyén hasonlóan komolyan kell venni!

15. Annak tudatosítása, hogy a múltban a sértettnek magának is szüksége volt már mások bocsánatára.

- Itt: az egyház többi tagjának is őszintén kellene beszélni olyan esetekről, amikor „bűnősként” nyilvánult meg, és mások bűnbocsánatára volt utalva.

16-18.: Áldások a megbocsátás nyomán

16. Szembesülés azzal, hogy a sértés nyomán az én (self) változott, vagy még mindig formálódik. Értelmet nyer a sérelem!

- Itt: bátorság annak kimondására, hogy a keserűség is áldásunkká válik/válhat. Milyen egyházi bűnöket leplezett le az ügynök-intermezzo, hogyan mutatta meg „egyik orca a másikat”? (Vö.: „Mint a vízben egyik orca a másikat megmutatja, úgy egyik embernek szíve a másikat”: Péld 27,19.) Visszatekintés a megbocsátás-processzus áldásaira.

17. A negatív érzelmek csökkenésének tudatosítása, (talán a pozitív érzelmek megjelenésének elfogadása) a sértővel szemben.

18. A belső, érzelmi szabadság tudatosítása.

- Kísérletekben vizsgálták a megbocsátás fiziológiai hatásait (egyebek között R. Enright és munkatársai). Eredményeik szerint azoknak, akik magas szintű megbocsátási készséggel rendelkeznek, jelentősen csökkent a vérnyomásuk, és csökkentek negatív érzelmeik is. A megbocsátással együtt jár az alacsonyabb depresszió-szint, alacsonyabb aggodalom-szint, magasabb önbecsülés-szint. Ezek a szempontok nem megvetendőek Kopp Máriának a magyar lelkiállapotra vonatkozó mutatóit ismerve! A megbocsátás a csoportokra (itt: egyházra) is jótékony hatással van.

Zárszó

Amikor Jézust elfogták, azt mondta: „Jön a világ fejedelme, és én bennem nincs semmije” (Jn 14,30). Nem volt benne bosszúvágy, de nem volt benne az igazságnak és a hamisságnak az összemosása sem. Amikor bennünket visznek majd a Bíró elé, jó lenne ugyanezt mondani. En-

nek érdekében: „Békülj meg ellenfeleddel hamar, amíg az úton együtt van veled, hogy át ne adjon ellenfeled a bírónak, a bíró pedig a szolgának, és így börtönbe kerülj!” (Mt 5,25)! A megbocsátás eszkhatológiai távlatokat nyit meg előttünk.